

Юхимюк Ольга Михайлівна,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права Волинського національного університету імені Лесі Українки, вул. Винниченка, 30, м. Луцьк, 43021, тел.: +38 066 7724626; e-mail: wolodar2015@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-3803-4746>

СУМЛІННЯ (СУМЛІННІСТЬ) СУДДІ В МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Анотація. У публікації розглядається розуміння сумління (сумлінності) судді в міжнародному та національному праві. При проведенні в Україні судової реформи значна увага приділяється правовому статусу судді, його удосконаленню. Правовий статус судді виступає ключовим базовим фактором формування усєї системи правосуддя. До особи, яка претендує на посаду суддя, ставляться досить високі професійні та морально-етичні вимоги, передбачено складний процес відбору, який включає різноманітні кваліфікаційні етапи. Але це не гарантує значний авторитет судової влади у суспільстві.

Світова та вітчизняна практика формування суддівського корпусу показує необхідність залучення на посаду судді осіб, які мають довіру громадян, наділені високими моральними якостями та здатні законно і справедливо вирішувати складні життєві ситуації. При здійсненні правосуддя суддя повинен бути об'єктивним, безстороннім, неупередженим, незалежним, справедливим, кваліфікованим, чесним і сумлінним etc. Деякі із зазначених умов знайшли своє законодавче вираження та розуміння, деякі – носять оціночний характер і їх зміст носить дискусійний характер.

Сумління (сумлінність) судді є оціночним поняттям, що розглядається як характеристика особи судді та його особистих моральних якостей, а також як характеристика якості виконання суддею професійних обов'язків. При цьому, будучи елементом доброчесності, сумління (сумлінність) судді розглядається як категорія суддівської професійної етики.

Вимога сумління (сумлінності) при здійсненні суддею правосуддя передбачена як на міжнародному рівні, так і в національному законодавстві. На конституційному рівні закріплено саме доброчесність судді, проте і в законах, і в підзаконних нормативно-правових актах сумління (сумлінність) судді можуть розглядатись як підстава для заохочення, так і для юридичної відповідальності.

Ключові слова: суддя, сумління, суддівське сумління.

Iukhymiuk Olga Mychajlivna,

Ph.D. in Law, Associate Professor, Docent of Department of theory and history of state and law, Volyn National University, Vynnychenko St., 30, Lutsk, 43021, tel.: +38 066 7724626; e-mail: wolodar2015@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-3803-4746>

JUDGE'S CONSCIENCE IN INTERNATIONAL AND NATIONAL LAW

Abstract. The article forms the understanding of the judge's conscience in international and national law. During the judicial reform in Ukraine, considerable attention is paid to the legal status of the judge, his improvement. The legal status of a judge is a key basic factor in shaping the entire justice system. The person applying for the position of a judge is subject to quite high professional and moral and ethical requirements, there is a complex selection process, which includes various qualification stages. But this does not guarantee a significant authority of the judiciary in society.

The world and national practice of forming a judicial corps shows the need to involve in the position of judge persons who have the trust of citizens, are endowed with high moral qualities and are able to legally and fairly resolve difficult life situations. The judge must be objective, impartial, independent, fair, qualified, honest and conscientious, etc. Some of these conditions have found their legislative expression and understanding, some – are evaluative in nature and their content is debatable.

The conscience of a judge is an evaluative concept that is considered as a characteristic of a judge's personality and personal moral qualities, as well as a characteristic of the quality of a judge's performance of professional duties. At the same time, being an element of integrity, the judge's conscience is considered as a category of judicial professional ethics.

The requirement of conscience for a judge is provided for both at the international level and in national law. At the constitutional level, the integrity of a judge is enshrined, but both laws and bylaws of judge's conscience can be considered as a basis for encouragement and legal liability.

Key words: judge, conscience, judge's conscience.

Постановка питання в загальному вигляді. Проведення в Україні судової реформи супроводжується імплементацією відповідних міжнародних стандартів у вітчизняне законодавство та їх подальшим практичним втіленням. Окрім реформування організаційних та функціональних аспектів здійснення правосуддя, значна увага приділяється правовому статусу судді, його удосконаленню. Адже саме правовий статус судді, як носія судової влади, виступає ключовим базовим фактором формування усєї системи правосуддя. До особи, яка претендує на посаду суддя, ставляться досить високі професійні та морально-етичні вимоги, передбачено складний процес відбору, який включає різноманітні кваліфікаційні етапи. Проте, навіть це не гарантує від уникнення помилок у відборі на посаду судді та не забезпечує значний авторитет судової влади у суспільстві.

Історично світова та вітчизняна практика формування суддівського корпусу показує необхідність залучення на посаду судді осіб, які мають довіру громадян, наділені високими моральними якостями та здатні законно і справедливо вирішувати складні життєві ситуації. При здійсненні правосуддя суддя повинен бути об'єктивним, безстороннім, неупередженим, незалежним, справедливим, кваліфікованим, чесним і сумлінним etc. Деякі із зазначених умов знайшли своє законодавче вираження та розуміння, деякі – носять оціночний характер і їх зміст носить дискусійний характер. Сумління (сумлінність) судді належать до оціночних понять, зміст якого застосовує наукового осмислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питанню правового статусу суддів, його окремих елементів присвячено пра-

ці багатьох науковців, зокрема, це В. Копейчиков, В. Кравчук, Л. Москвич, В. Нор, В. Погорілко, С. Прилуцький, О. Скрипнюк, В. Федоренко, Ю. Шемшученко та ін. Однак питання сумління (сумлінності) судді не було предметом самостійних наукових розвідок, до обумовлює актуальність теми.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. В українській мові терміни «сумління» та «совість» використовуються як синонімічні, тожні. Наявність таких синонімів підкреслює багатство нашої мови, часто в іноземних мовах зазначене поняття не має подібних аналогів і позначається одним словом (напр., латинською «conscientia», польською «sumienie», англійською «conscience», російською «совесть» та ін.). Тому при перекладі з іноземних мов на українську правових актів чи наукових праць «сумління» та «совість» використовуються як рівнозначні поняття.

Досліджуючи ментальну структуру аксіологічного концепту «сумління» в кореляції з етнічною та біблійною площинами, Т. Єщенко виокремлює домінуювальні смислові уявлення про вказану вище категорію. Отож, сумління – це: 1) внутрішня оцінка, моральний самоконтроль, внутрішнє усвідомлення моральності своїх вчинків, почуття відповідальності за свою поведінку перед людською спільнотою; 2) внутрішнє переконання в тому, що є добром, а що є злом; 3) усвідомлення ціннісної правоти своєї поведінки; 4) здатність особистості самостійно формулювати для себе етичні обов'язки; 5) істина життя, найвищий моральний закон; 6) норма життя [1, с. 161].

Поняття «сумління» стосовно суддів варто розглядати в двох аспектах: як характеристика особи судді, особистих моральних якостей; як характеристика якості виконання суддею

професійних обов'язків, професійних якостей.

Фразеологізми, в яких є слово «сумління» (наприклад, «заговорило сумління», «для заспокоєння сумління», «докори сумління», «як велить сумління») дозволяють стверджувати, що йдеться про внутрішній голос, який за певних умов щось підказує, в певній ситуації від чогось стримує. У випадку судді джерело такого голосу може бути різним – не лише, а може не в першу чергу світогляд, а правничі знання та досвід щоденної рутинної роботи, елементарне почуття доцільності та справедливості, специфічна інституційна ідентичність та ототожнення з третьою владою, відокремленою від законодавчої та виконавчої влади [2, с. 34].

Згідно з п. 66 Висновку N 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів і незмінності суддів при винесенні судових рішень, судді повинні мати незаперечну свободу вирішувати справи безсторонньо, керуючись власним сумлінням та тлумаченням фактів, а також у відповідності до чинного законодавства (Рекомендація N R (94) 12, Принцип I (2) (d)) [3].

Відповідно до п. 39 Висновку N 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності від 19 листопада 2002 року, документ N CCJE (2002), ор. N 3 [4], КРЕС вважає, що правила професійної поведінки повинні вимагати від суддів уникати будь-яких видів діяльності, які могли б компрометувати гідність їхньої посади, а також підтримувати суспільну довіру до системи правосуддя шляхом мінімізування ризиків ви-

никнення конфлікту інтересів. З цією метою вони повинні утримуватися від додаткової професійної діяльності, яка могла б обмежувати їхню свободу та загрозувати безсторонності. Тож КРЕС схвалює положення Європейської Хартії про статус суддів, згідно з якими свобода судді щодо здійснення діяльності поза межами судового мандату «не повинна обмежуватися до тих пір, поки така стороння діяльність не стає несумісною з вірою у безсторонність або незалежність судді, або з його готовністю сумлінно та в розумний строк розглядати справи» (пункт 4.2).

Водночас, вітчизняний законодавець послуговується терміном «сумлінний», регулюючи питання здійснення правосуддя та діяльність судді. Очевидно такий термін доречно розглядати як такий, що відповідає сумлінню судді. Разом з тим, вибудовуючи певний взаємозв'язок термінів, варто вказати, що категорію сумління судді пов'язують з категорією добросовісності та відносять до більш загального поняття «суддівської етики».

Аналізуючи походження поняття суддівської етики, варто зазначити, що вона є різновидом професійної етики, однієї із галузей етичної науки, науки про мораль. Етичні норми являють собою систему ідей і уявлень про правильну і неправильну поведінку, які вимагають виконання одних дій і забороняють інші. Етичні вимоги до поведінки судді закріплені саме в Кодексі професійної етики судді і являють собою сукупність моральних правил поведінки судді, за допомогою яких можна оцінити його дії з погляду таких цінностей, як справедливість, сумлінність, гідність, людяність тощо [5, с. 13].

Інститут CEELI (Прага) у 2015 році визначив добросовісність як «внутрішню рису людини, коли вона діє від-

повідно до певних принципів та цінностей, не йдучи на компроміси ні на роботі, ні в приватному житті. Це означає чесне, сумлінне, правильне і самовіддане виконання трудових обов'язків. Насправді, чесність проявляється у виконанні суддівських обов'язків з об'єктивністю, на основі повної рівності, дотримання законодавчих умов, все для забезпечення законності. Варто погодитись з думкою А. Кулібаби про те, що судочинстві, добросовісності означає набагато більше, ніж сумлінність [6, с. 214].

Авторитет та довіра до судової гілки влади формується залежно від персонального складу судів, а саме від людей, які займають посади суддів. Саме тому є важливим, що кандидат на посаду судді, як і суддя, повинен уникати будь-якої неналежної поведінки та непристойності. Ця заборона стосується як професійної, так і особистої поведінки. Кандидат на посаду судді, як і суддя, повинен очікувати, що він буде предметом громадської перевірки і прийматиме вільно та охоче обмеження, які розглядаються як обтяжливі для звичайних громадян [6, с. 214].

Сумління, у взаємозв'язку з іншими особистими моральними якостями майбутнього судді, вивчається вже на етапі відбору кандидатів на посаду судді.

Найперше, варто згадати Рішення Конституційного Суду України №4-рп/2013 від 12 червня 2013 року у справі за конституційним зверненням громадянина Суботи Артема Анатолійовича щодо офіційного тлумачення положень частини п'ятої статті 127 Конституції України у системному зв'язку з частиною третьою цієї статті, статті 65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Частина п'ята статті 127 Конституції України в редакції 28.06.1996 р. передбачала, що на посаду судді може бути рекомендо-

ваний кваліфікаційною комісією суддів громадянин України, не молодший двадцяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж роботи у галузі права не менш як три роки, проживає в Україні не менш як десять років та володіє державною мовою. Суб'єкт права на конституційне звернення, зокрема, поставив питання, чи є певні особисті чи морально-етичні якості кандидата підставою для усунення його від участі у доборі кандидатів. Як зазначив Конституційний Суд України у своєму рішенні, аналіз частини другої статті 70 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» в системному зв'язку зі статтями 66, 68, 71, 91 цього закону дає підстави для висновку, що закон пов'язує виявлення особистих і моральних якостей кандидатів з проведенням добору та їх призначенням на посаду судді вперше. Конституційний Суд України вважає, що ці повноваження Вищої кваліфікаційної комісії суддів України не обмежені строками чи стадіями проходження кандидатом процедури добору і призначення на посаду судді, тобто Вища кваліфікаційна комісія суддів України повноважна виявляти особисті й моральні якості кандидата як під час складення ним кваліфікаційного іспиту, так і протягом строку перебування кандидата в резерві на заміщення вакантних посад суддів, у тому числі й під час вирішення питання про рекомендацію кандидата – переможця конкурсу – на зайняття посади судді. Таким чином, зазначає Конституційний Суд України, правовий механізм добору кандидатів, установлений Законом «Про судоустрій і статус суддів», забезпечує об'єктивне оцінювання не лише їх професійних, а й особистих і моральних якостей.

Крім того, Конституційний Суд України вказав у п. 4.2. Рішення №4-рп/2013 від 12 червня 2013 року, що у

Європейській хартії про закон «Про статус суддів» від 10 липня 1998 року зазначено, що «закон встановлює обставини, за яких попередня діяльність кандидата або ж діяльність його близьких родичів з причин законних об'єктивних сумнівів, породжуваних такою діяльністю, щодо неупередженості та незалежності цього кандидата, може бути перешкодою для призначення його на посаду судді» (пункт 3.2). У пункті 10 Основних принципів незалежності судових органів, схвалених резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада 1985 року та 13 грудня 1985 року, закріплено, що особи, відібрані для судових посад, повинні мати високі моральні якості і здібності, а також відповідну добору кваліфікацію в галузі права. У Бангалорських принципах поведінки суддів від 19 травня 2006 року, схвалених Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27 липня 2006 року № 2006/23, зазначено, що довіра суспільства до судової системи, а також до авторитету судової системи в питаннях моралі, чесності та непідкупності судових органів посідає першочергове місце в сучасному демократичному суспільстві.

Відповідно до змін, внесених у Конституцію України 2 червня 2016 року, частина п'ята статті 127 передбачає, що на посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою. Отож, положення про добросовісність як особисту і моральну якість набуло конституційного закріплення.

Як зазначено у Положенні про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відпо-

відності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення, відповідність кандидата на посаду судді критерію добросовісності оцінюється (встановлюється) за рядом показників, одним з яких є чесність і сумлінність при здійсненні професійної діяльності [7].

Відповідно до ч.1 ст. 87 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» з метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та добросовісності для цілей кваліфікаційного оцінювання утворюється Громадська рада добросовісності. Членами Громадської ради добросовісності можуть бути представники правозахисних громадських об'єднань, науковці-правники, адвокати, журналісти, які є визнаними фахівцями у сфері своєї професійної діяльності, мають високу професійну репутацію та відповідають критерію політичної нейтральності та добросовісності (ч. 3 ст. 87 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»).

Кандидат на посаду судді заповнює декларацію добросовісності, яка додається до його дос'є та обговорюється під час співбесіди при проведенні кваліфікаційного оцінювання (Глава 1 Розділу V Закону України «Про судоустрій та статус суддів»).

Варто зазначити, що якщо Громадська рада добросовісності у своєму висновку встановила, що суддя (кандидат на посаду судді) не відповідає критеріям професійної етики та добросовісності, то Вища кваліфікаційна комісія суддів України може ухвалити рішення про підтвердження здатності такого судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді лише у разі, якщо таке рішення підтримане не менше ніж одинадцятьма її членами (абз. 2 ч. 1 ст.

88 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»).

Після успішного проходження відбору на посаду судді, особа складає присягу. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» у ч. 1 ст. 57 передбачає зміст присяги судді, в якій зазначається, що «Я, (ім'я та прізвище), вступаючи на посаду судді, урочисто присягаю Українському народові об'єктивно, безсторонньо, неупереджено, незалежно, справедливо та кваліфіковано здійснювати правосуддя від імені України, керуючись принципом верховенства права, підкоряючись лише закону, чесно і сумлінно здійснювати повноваження та виконувати обов'язки судді, дотримуватися етичних принципів і правил поведінки судді, не вчиняти дій, що порочать звання судді або підривають авторитет правосуддя».

Окремо варто згадати, що відповідно до ст. 17 ч. 1 Закону України «Про Конституційний Суд України», суддя Конституційного Суду набуває повноважень з дня складення ним на спеціальному пленарному засіданні Суду присяги такого змісту: «Я (ім'я та прізвище), вступаючи на посаду судді Конституційного Суду України, урочисто присягаю на вірність Україні, бути незалежним, чесним і сумлінним при виконанні високих обов'язків судді Конституційного Суду України, забезпечувати верховенство Конституції України, захищати конституційний лад держави, утверджуючи права та свободи людини».

Розглядаючи текст присяги судді, В. Кравчук вказує, що текст присяги суддів складається з правових та оціночних категорій. Так, її основними правовими категоріями є: «незалежність», «кваліфікованість», «принцип верховенства права», «підкорення лише законів», «здійснення повноважень», «виконання обов'язків суд-

ді», «дотримання етичних принципів і правил поведінки». Такі ж категорії як: «об'єктивність», «безсторонність», «неупередженість», «справедливість», «чесність», «сумлінність», «дії, що порочать звання судді» та «дії, що підривають авторитет правосуддя» є оціночними. Вищенаведене черговий раз свідчить про важливість переосмислення значення присяги не тільки щодо дотримання суддями законів, здійснення повноважень та виконання своїх обов'язків, а й щодо дотримання етичних вимог [8, с. 65-66].

Як зазначає Гук Н., на основі аналізу рішень Європейського суду з прав людини, можна дійти висновку, що майже всі поняття, які є в тексті присяги судді України, взаємопов'язані, впливають одне з одного або доповнюють одне одного та є морально-етичними категоріями [9, с. 44].

Відповідно до ч. 1 ст. 62 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» суддя зобов'язаний щорічно до 1 лютого подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України декларацію доброчесності за формою, що визначається Комісією. У п. 5 ч. 3 ст. 62 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» вказується, що у декларації доброчесності судді зазначаються прізвище, ім'я, по батькові судді, його місце роботи, займана посада та твердження про сумлінне виконання обов'язків судді та дотримання ним присяги.

Також варто розглянути сумління (сумлінність) як характеристику якості виконання суддею професійних обов'язків.

Однією з найважливіших категорій етики, що виражає моральні обов'язки судді стосовно держави, суспільства, конкретної людини, в інтересах якої здійснюється правосуддя, є професійний обов'язок, який має не тільки мо-

ральну, а й правову природу, оскільки містить у собі як обов'язок, передбачений правовими нормами, так і обов'язок перед суспільством, пов'язаний зі здійсненням професійної діяльності. Усвідомлення суддею професійного обов'язку передбачає турботу про професійну гідність, постійне вдосконалення професійної майстерності, прагнення виховувати своєю діяльністю, особистим прикладом, повагу до закону, правосуддя, суду. Таке суддівське сумління не тільки має оціночний характер, змушуючи суддю співвідносити свої дії і рішення з правовими приписами і нормами моралі, а й спонукає його діяти відповідно до внутрішнього переконання, протистояти зовнішньому впливу і тиску [5, с. 15].

Сумління і професійне виконання службових функцій, у першу чергу, передбачає повну самовіддачу судді. Тому він повинен утримуватися від іншої роботи, яка заважає йому належним чином виконувати свої службові обов'язки і якій він не повинен приділяти увагу протягом свого робочого часу. Розгляд справ є обов'язком кожного судді, при цьому суддя не має права ухилятися від розгляду справ, які перебувають у його провадженні, що обґрунтовує перевагу та пріоритет здійснення правосудді над усіма іншими видами діяльності [5, с. 121].

Порушення норм суддівської етики, доброчесності, до якої відноситься сумління (сумлінність) судді, тягне за собою наслідки, передбачені законодавством. Зокрема, відповідно до ст. 62 ч. 7 Закону України «Про судоустрій та статус суддів», неподання, несвоєчасне подання декларації доброчесності суддею або декларування в ній завідомо недостовірних (у тому числі неповних) тверджень мають наслідком дисциплінарну відповідальність, встановлену законом.

З іншого боку, сумління виконання суддею професійних обов'язків, сумління праця судді є підставою для заохочення та відзначення судді. Як зазначено в Положенні про нагородження відзнаками Ради суддів України від 30 листопада 2007 року № 118 (у редакції рішення РСУ від 09 червня 2016 року № 47) [10], судді у відставці можуть бути нагороджені загальними та ювілейними відзнаками за багаторічну сумлінну працю.

Висновки. Таким чином, сумління (сумлінність) судді виступає оціночним поняттям, що розглядається як характеристика особи судді та його особистих моральних якостей, а також як характеристика якості виконання суддею професійних обов'язків. При цьому, будучи елементом доброчесності, сумління (сумлінність) судді розглядається як категорія суддівської професійної етики.

Вимога сумління (сумлінності) при здійсненні суддею правосуддя передбачена як на міжнародному рівні, так і в національному законодавстві. На конституційному рівні закріплено саме доброчесність судді, проте і в законах, і в підзаконних нормативно-правових актах сумління (сумлінність) судді можуть розглядатись як підстава для заохочення, так і для юридичної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Єщенко Т. А. Концепт «сумління/совість» в етнокогнітивному та біблійному аспектах. Наука. Релігія. Суспільство. 2011. № 2. С. 156-161. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nrs_2011_2_29
2. Zajadło, J. 2017. Sumienie sędziego. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*. 79, 4 (grudz. 2017), 31-41. DOI:<https://doi.org/10.14746/rpeis.2017.79.4.3>.

3. Висновок N 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів і незмінності суддів при винесенні судових рішень // https://ips.ligazakon.net/document/view/MU01269?ed=2001_01_01

4. Висновок N 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності від 19 листопада 2002 року, документ N CCJE (2002), ор. N 3 // <https://ips.ligazakon.net/document/MU02286>

5. Коментар до Кодексу суддівської етики, затверджений рішенням Ради суддів України від 04 лютого 2016 року № 1. <http://rsu.gov.ua/uploads/article/komentar-kodeksusuddivskoietiki-edd47ed191.pdf>

6. Кулібаба А. Поняття доброчесності як ключовий критерій у процесі добору на посаду суддів. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 2. С. 212-218.

7. Положення про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення, затверджене рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України 03.11.2016 № 143/зп-16 (у редакції рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України 13.02.2018 № 20/зп-18). <https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/polozhennia.pdf>

8. Кравчук В.М. Присяга суддів як складова частина їх конституційноправового статусу. Історико-правовий часопис: науковий журнал. 2018. № 2.С. 63-67

9. Гук Н. Професіоналізація суддів як основа демократизації судової системи України: організаційно-правові заходи http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/56449/2/2020v7n4_Huk_N-Professionalization_of_judges_39-46.pdf

10. Положення про нагородження відзнаками Ради суддів України від 30 листопада 2007 року № 118 (у редакції рішення

Ради суддів України від 09 червня 2016 року № 47). URL: <http://www.rsu.gov.ua/ua/events/risenna-rsu-no-47-vid09062016-prozatverdzenna-novoi-redakcii-polozenna-pro-nagorodzenna-vidznakamirsu> (дата звернення: 19.07.2021).

REFERENCES:

1. Eshhenko, T. A. (2011). Koncept «sumlinnja/sovist'» v etnokognitivnomu ta biblijnomu aspektah [he concept of "conscience / conscience" in ethnocognitive and biblical aspects]. *Nauka. Religija. Suspil'stvo – Science. Religion. Society*, 2, 156-161 [in Ukrainian].

2. Zajadło, J. 2017. Sumienie sędziego. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*. 79, 4 (grudz. 2017), 31-41. DOI:<https://doi.org/10.14746/rpeis.2017.79.4.3>.

3. Visnovok N 1 (2001) Konsul'tativnoi radi evropejs'kih suddiv dlja Komitetu Ministriv Radi Evropi pro standarti nezalezhnosti sudovih organiv i nezminnosti suddiv pri vinesenni sudovih rishen' // URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MU01269?ed=2001_01_01 [in Ukrainian].

4. Visnovok N 3 (2002) Konsul'tativnoi radi evropejs'kih suddiv do uvagi Komitetu Ministriv Radi Evropi shhodo principiv ta pravil, jaki reguljujut' profesijnju povedinku suddiv, zokrema, pitannja etiki, nesumisnoi povedinki ta bezstoronnosti vid 19 listopada 2002 roku, dokument N CCJE (2002), or. N 3 // URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU02286> [in Ukrainian].

5. Komentar do Kodeksu suddivs'koї etiki, zatverdzenij rishennjam Radi suddiv Ukraїni vid 04 ljutogo 2016 roku № 1. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/article/komentar-kodeksusuddivskoietiki-edd47ed191.pdf> [in Ukrainian].

6. Kulibaba, A. (2018). Ponjattja dobrochesnosti jak ključovij kriterij u procesi doboru na posadu suddiv [The concept of integrity as a key criterion in the

selection process for judges]. *Pidpriemnictvo, gospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, economy and law*, 2, 212-218 [in Ukrainian].

7. Polozhennja pro porjadok ta metodologiju kvalifikacijnogo ocinjuvannja, pokazniki vidpovidnosti kriterijam kvalifikacijnogo ocinjuvannja ta zasobi ih vstanovlennja, zatverdzhene rishennjam Vishhoi kvalifikacijnoi komisii suddiv Ukraïni 03.11.2016 № 143/zp-16 (u redakcii rishennja Vishhoi kvalifikacijnoi komisii suddiv Ukraïni 13.02.2018 № 20/zp-18). URL: <https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/polozhennia.pdf> [in Ukrainian].

8. Kravchuk, V.M. (2018). Prizjagasuddivjak skladova chastina ih konstitucijnopravovogo statusu [The oath of judges as an integral part of their constitutional status]. *Istoriko-pravovij chasopis – Historical and legal journal*, 2, 63-67 [in Ukrainian].

9. Guk, N. (2020). *Profesionalizacija suddiv jak osnova demokratizacii sudovoï sistemi Ukraïni: organizacijno-pravovi zahodi [Professionalization of judges as a basis for democratization of the judicial system of Ukraine: organizational and legal measures]*. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/56449/2/2020v7n4_Huk_N-Professionalization_of_judges_39-46.pdf [in Ukrainian].

10. Polozhennja pro nagorodzhennja vidznakami Radi suddiv Ukraïni vid 30 listopada 2007 roku № 118 (u redakcii rishennja Radi suddiv Ukraïni vid 09 chervnja 2016 roku № 47). URL: <http://www.rsu.gov.ua/ua/events/risenna-rsu-no-47-vid09062016-pro-zatverdzenno-novoi-redakcii-polozenna-pro-nagorodzenno-vidznakamirsu> (data zvernennja: 19.07.2021) [in Ukrainian].